

Solženicynov prejav na Harvarde v roku 1978

Viacerí autori

26. septembra 2019 ✚ Politika

Vnímanie ruského spisovateľa Solženicyna na liberálnom Západe opísalo v priebehu cca 60 rokov od vydania jeho prvotiny *Jeden deň Ivana Denisoviča* zaujímavý poloblúk, ktorý sa začínal hlasným obdivom, stupňujúcim sa až do určitého bodu, od ktorého začal pomaly ale isto klesať až do stavu keď liberálni žurnalisti a politológovia začali označovať bývalého disidenta za „fašistu“ a „extrémistu“. Čo spôsobilo tento obrat a kedy k nemu došlo? Tým zlomom bol nepochybne Solženicynov prejav na Harvarde v roku 1978. Prejav to bol pre Západ veľmi nepríjemný, pretože poukazoval na fatálnu plytkosť a deštruktívnosť liberálnej demokracie, ktorá generovala a generuje úbohé davy plné nízkych chůtok, hedonistickej morálky a sebastredného egoizmu.

Keď čítame Solženicynov prejav dnes zarazí nás jeho aktuálnosť. Je to tým, že sa nič nezmenilo? Bohužiaľ nie. Je to tým, že všetko sa zmenilo k ešte horšiemu. Príznačný názov prejavu – *Svet v troskách* – dokonale vystihoval dobovú situáciu. Nezostáva jej nič dlžný ani dnes. S tým podotknutím, že sme sa z trosiek presunuli do ešte temnejších častí dejín a preto, ak by sa našiel nový Solženicyn, ktorého by podobným nedopatrením ako v roku 1978 pustili v Harvarde k rečníckemu pultu, tak by musel nazvať svoj prejav, ak by chcel byť hodný svojej doby – *Sme trosky*. (Redakcia)

Zdroj: commons.wikimedia.org

Svet v troskách

Roberto de Mattei

Zatiaľ čo sovietsky imperializmus uvrhol svet do svojich tieňov, predniesol v júni roku 1978 na Harvarde Alexander Solženicyn svoj pamätný prejav „Svet v troskách.“ Ruský disident upozornil na základný omyl svetového názoru panujúceho na Západe, ktorý má svoj pôvod v renesančnej dobe a v dobe osvietenstva potom nadobudol politickú podobu a tvorí základ súčasných politických a spoločenských vied: môžeme ho nazvať racionalistickým humanizmom alebo humanistickou autonómiou, pretože požaduje, aby bola vyhlásená úplná autonómia človeka od akéhokoľvek donucovania.

Inak povedané, sa jedná o antropocentrizmus: „myšlienku, že človek je stredobodom všetkého čo existuje“. V dôsledku toho „je základom modernej západnej spoločnosti nebezpečná tendencia

klaňať sa na kolenách človeku a jeho materiálnym potrebám. Okrem fyzického blahobytu a hromadenia materiálnych statkov neberú štátne systémy a sociálne štruktúry do úvahy žiadne iné potreby, ktoré by boli vznešenejšie, ako by človek a jeho život ani žiaden iný zmysel nemali. A tak v tejto štruktúre zostali opomenuté nebezpečné prázdne oblasti, ktorými dnes prenikajú prúdy zla všetkými smermi.“

Komunizmus označuje Solženicyn v tomto systéme za najradikálnejšiu a najkompetentnejšiu formu moderného humanizmu, ako to vyjadril aj Karol Marx (1884): *„Komunizmus je najprirodzenejší humanizmus.“* Solženicyn dodáva: *„Pokiaľ sa mohol komunistický systém na Východe presadiť a upevniť, tak len vďaka masívnej podpore západných intelektuálov, ktorí vôbec nezaregistrovali jeho zločiny, naopak, snažili sa ich všemožne ospravedlňovať. Dnes je tomu tak isto. U nás na Východe utrpel komunizmus z ideologického hľadiska úplne fiasko, jeho hodnota leží na nule alebo ešte nižšie. Ale ďalej priťahuje neodolateľne západných intelektuálov, ktorí k nemu prechovávajú sympatie. A to Západu veľmi sťažuje konfrontáciu s Východom.“*

Cesta, ktorú humanizmus od čias renesancie prešiel znamená pre ruského spisovateľa stratu duchovnosti súčasného človeka: *„Na Východe je to bazár strany, ktorá po ňom šliape a na Západe je to jarmok obchodu. To, čo musí vyvolávať úzkosť nie je ani tak rozdelenie sveta, ako skôr skutočnosť, že tie najvýznamnejšie časti sú na oboch stranách napadnuté tou istou chorobou. Keby bol človek, ako to tvrdí humanizmus zrodený pre život v šťastí, nebol by zrodený tak, aby umrel. Ale pretože telesne prepadol smrti, môže byť jeho poslanie tu na zemi len v duchovnom bytí: nie každodenný rozmach, nie hľadanie lepších systémov súťaže a nakoniec bezstarostné hýrenie v hmotných statkoch, ale napĺňanie našej tvrdej a trvalej povinnosti tak, že sa celá cesta nášho života stane predovšetkým mravnou askézou, ktorá z nás nakoniec vytvorí vznešenejšie tvory, než akými sme boli na začiatku. Je nevyhnutné, aby obecne prijatá stupnica hodnôt bola revidovaná, pretože nás musí desiť jej neprimeranosť a faloš.“*

O tejto Solženicynovej reči sa hovorilo po celom svete. Čo udivilo bystrého pozorovateľa Eugenia Cortiho, bolo to, že kresťania a menovite katolíci, neobjavili v tejto reči ihneď analógiu s tou koncepciou dejín, aká bola charakteristická pre katolícku Cirkev, pokiaľ ešte neupadla do svojho súčasného stavu: historický pohľad na počiatok odkresťančenia skrze prechod od teocentizmu, k modernému antropocentizmu a imanentizmu.

Úryvok z knihy R. Matteiho: II. vatikánsky koncil

Solženicyn na Harvarde

Michal Semín

... Solženicyn však nebol len odporcom komunistického režimu, kritickými slovami nešetril ani na adresu liberálnej demokracie a materializmu na Západe. Najznámejším príkladom tejto jeho kritiky je prejav na Harvardskej univerzite v USA z roku 1978. Možno si starší čitatelia a poslucháči Hlasu Ameriky a rádia Slobodná Európa spomenú, že od tej chvíle prestal byť prezentovaný v pozitívnom svetle. Snáď aj preto si na najvýznamnejšieho ruského emigranta v USA žiaden z amerických prezidentov nenašiel čas ...

Komunizmus v tej podobe, v akej ho poznal A. Solženicyn sa už na scénu sveta pravdepodobne nevráti. Jeho kritika totalitného režimu zostane v pamäti nás všetkých, ktorí komunizmus na vlastnej koži tiež zažili a pevne dúfam, že ani budúce generácie nezostanú voči tomuto svedectvu hluché. Dnes by sme sa však mali hlbšie zamyslieť nad tým, čo hovoril Solženicyn západnej spoločnosti, vychádzajúcej z ideí osvietenstva a sekulárneho humanizmu. Jeho pobyt v pracovných táboroch, v ktorých bola ľudská dôstojnosť hlboko pošliapovaná, mu umožnila rozoznať dekadentné znaky spoločnosti, v ktorej je ľudstvo zbožštené. Solženicyn v Gulagu pochopil, na rozdiel od zosvetštených elít našej doby, že je nerozumné klaňať sa komunizmu, kapitalizmu, peniazom, rovnosti, rastu HDP či politickej moci, že jediné, čo je pre človeka dôstojné, je klaňať sa Bohu.

Úryvok z nekrológu M. Semína za A. Solženicyna

Pripomeňme si zopár myšlienok, ktorými chcel A. Solženicyn prebudiť otupené svedomie kresťanského Západu vo svojom prejave:

Nadvláda práv

Celý život som prežil v komunizme a tvrdím, že spoločnosť, kde neexistuje nestranná právna inštitúcia je hrozná vec. Ale ani spoločnosť, ktorá má na všetko len a len právnu inštanciu, nie je skutočne dôstojnou pre človeka. Keď je celý život presiaknutý právnymi vzťahmi, tak sa vytvára ovzdušie mravnej prostrednosti, ktoré otravuje najlepšie podnety v človeku. Barličky práva nemôžu stačiť, aby v skúškach, ktoré ohrozujú toto storočie, ľudia obstáli vzpriamení. ...

Zdroj: commons.wikimedia.org

Kritika bezbrehej slobody

V dnešnej západnej spoločnosti môžeme konštatovať nerovnováhu medzi slobodou konať dobro a konať zlo. Obrana práv jednotlivca je dovedená do takej krajnosti, že spoločnosť samotná je bezbranná voči niektorým jej členom: pre Západ je už na čase, aby začal zdôrazňovať viac ľudské povinnosti, než ľudské práva.

V porovnaní so slobodou konať dobro má deštruktívna a nezodpovedná sloboda omnoho širšie pole pôsobnosti. Napríklad zneužívanie slobody na páchanie mravného násillia na mládeži: ponúkaním filmov plných pornografie, zločinov a satanizmu, pričom sloboda mládeže nechodiť na také filmy je len čisto teoretická. To ukazuje, že štát poňatý právne a výhradne právne sa nedokáže brániť zlu a necháva sa pomaly nahlodávať. ...

Vláda médií

Tlač má moc falšovať verejnú mienku rovnako, ako ju aj kaziť. Raz ozdobuje teroristov vencami, inokedy odhaľuje aj obranné tajomstvá vlastného štátu a inokedy nehanebne vniká do súkromia slávnych ľudí pod heslom „každý má právo vedieť“ (luhárske heslo, luhárskeho storočia). Pretože omnoho vyššie stojí heslo dnes potrebnéjšie – dnešnému človeku ukradnuté právo: PRÁVO ČLOVEKA NEVEDIEŤ. Nezašpiniť si svoju Bohom stvorenú dušu ohováračkami, drístami a hlúposťami. Ľudia, ktorí skutočne pracujú a žijú plnohodnotný život nepotrebujú túto mnohovravnú záplavu ohlupujúcich informácií. ...

Západ a Východ

Rozhodne nikdy nebudem navrhovať socialistickú alternatívu. Keby sa ma však niekto opýtal, či by som navrhoval dnešný Západ, tak ako je, za vzor pre moju vlasť, musel by som úprimne povedať: NIE, nemôžem odporučiť vašu spoločnosť ako ideál pre premenu našej spoločnosti. ... Je nepopierateľnou skutočnosťou, že na Západe sa charakter človeka oslabil, zatiaľ čo na Východe upevnil. Môj národ za šesť desaťročí a národy východnej Európy za tri desaťročia, prešli takou duchovnou školou, ktorá necháva skúsenosť Západu ďaleko za sebou. Zložitý, smrteľný a drvivý život tam vychoval charaktery silnejšie, hlbšie a zaujímavejšie než západný život s riadeným blahobytom. ...

(medzitulky vložila redakcia Christianitas)

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/solzenicynov-prejav-na-harvarde-v-roku-1978/>